

СУРЖИК У СОЦІОЛІНГВІСТИЧНОМУ ВИМІРІ

Брага І.І., к. філол. н., доцент

Сумський державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка

У роботі здійснено аналіз різноманітних підходів до вивчення суржику в контексті соціолінгвістики. Автор систематизує основні дефініції суржику в співвіднесенні з просторіччям, діалектом, ідіолектом, соціолектом, змішаною мовою тощо; характеризує польові дослідження не тільки суржику, а й трасянки, а також виявляє труднощі, які виникають у мовознавців. Сформульовано основні завдання щодо подальшого вивчення суржику.

Ключові слова: соціолінгвістика, суржик, трасянка.

Брага И.И. СУРЖИК В СОЦИОЛИНГВИСТИЧЕСКОМ ИЗМЕРЕНИИ / Сумской государственной педагогической университет им. А.С.Макаренко, Украина.

В работе осуществлен анализ разнообразных подходов к изучению суржика в контексте социолингвистики. Автор систематизирует основные дефиниции суржика в соотношении с просторечием, диалектом, идиолектом, социолектом, смешанным языком и др.; дает характеристику полевых исследований не только суржика, но и трасянки, а также выявляет трудности, с которыми сталкиваются ученые. Сформулированы основные задания дальнейшего изучения суржика.

Ключевые слова: социолингвистика, суржик, трасянка.

Braha I.I. SURZHYK IN SOCIOLINGUISTIC MEASUREMENT / Sumy State Pedagogical University named by A.S. Makarenko, Ukraine.

The article focuses on various approaches to studying the surzhyk in the sociolinguistic context. The author systematizes the basic definitions of the surzhyk in correlation with common speech, dialect, idiolect, sociolect, mixed language, etc.; gives a description of empirical researches of the surzhyk and trasyanka, and also reveals the difficulties which scientists run into. The basic tasks of the further studying of the surzhyk have been formulated.

Key words: sociolinguistics, surzhyk, trasyanka.

Однією з актуальних проблем сучасної вітчизняної та зарубіжної соціолінгвістики є проблема з'ясування сутності та специфіки функціонування ідіомів, утворених у результаті змішування двох і більше мов. У соціолінгвістиці є чимало наукових досліджень, присвячених певним формам міксації мов, а саме: *Spanglish* – іспансько-англійське змішування у США [25], *Tex-Mex* – змішування іспанської та англійської у Техасі [21, с. 443], *Českoslovenčina (Czechoslovak)* – змішування чеської і словацької на території колишньої Чехословаччини [24], *трасянка* – білоруської та російської у Білорусі [6; 9; 11] та ін. В українському соціолінгвальному просторі також спостерігається подібний феномен – змішування української та російської мов, що отримало назву *суржик*.

Явище суржику ввійшло в коло зацікавлень мовознавців з 20-х – 30-х рр. ХХ ст. (М.Гладкий, О.Горбач, О.Курило, Б.Ларін, І.Огієнко, О.Синявський, Р.Смаль-Стоцький, М.Сулима, В.Чапленко та ін.). Ці роботи здебільшого стосувалися проблем культури мовлення, а суржик не був (і не міг бути) об'єктом спеціального дослідження, оскільки в радянські часи існувала заборона (гласна чи негласна) на вивчення тих мовних фактів, які могли б суперечити впровадженій у той час мовній політиці держави.

З 90-х років ХХ ст., коли стало можливим як відкрите обговорення мовних і соціокультурних проблем, пов'язаних із явищем суржику, так і наукове його вивчення, спостерігається активізація досліджень цього феномена не тільки лінгвістами, а й літературознавцями (І. Дзюба), культурологами (О. Гриценко, М. Стріха), соціологами (В. Хмелько).

Мовознавці вивчають суржик з позиції таких напрямів лінгвістичної науки, як: 1) культура українського мовлення (В.Дончик, С.Єрмоленко, Р.Зорівчак, М.Каранська, К.Ленець, М.Лесюк, Н.Плющ, А.Погрібний, О.Пономарів, Т.Свердан, О.Сербенська, Н.Сологуб, О.Яремко); 2) стилістика української мови (Г.Врублевська, Д.Дудко, К.Ленець, В.Русанівський, Л.Ставицька, О.Тараненко); 3) теорія перекладу (Л.Біланюк, А.Брацкі, В.Радчук); 4) методика викладання української / російської мови (В.Ковальов, О.Сербенська, Т.Фудерер); 5) соціолінгвістика (Н.Бернсанд, Л.Біланюк, А.Брацкі, М.Вахтін, З.Вовчок, Є.Головка, Дель Гаудіо Сальваторе, О.Жиронкіна, Т.Кознарський, Т.Кузнєцова, Т.Курохтіна, Л.Масенко, Б.Матіяш, Н.Мечковська, В.Мусієнко, Н.Нікітіна, В.Радчук, К.Романова, О.Руда, Ю.Саплін, О.Селіванова, О.Сербенська, Л.Ставицька, О.Тараненко, Б.Тарасенко, О.Ткаченко, Н.Трач, В.Труб, М.Феллер, М.Флаер, Т.Фудерер, О.Шаблій, Ю.Шевельов, О.Шевчук, Н.Шумарова).

Метою представленої наукової розвідки є аналіз різноманітних підходів до вивчення суржиків в контексті сучасної соціолінгвістики.

У межах соціолінгвістичного підходу до вивчення суржиків охоплюється найбільша кількість питань, від вирішення яких залежить як подальше різноаспектне вивчення суржиків, так і в певній мірі сама його доля. Про пріоритетність цього напрямку свідчить і той факт, що дослідження суржиків здійснюють не тільки вітчизняні мовознавці, а й соціолінгвісти з Австрії (М.Мозер), Білорусі (Н.Мечковська), Польщі (А.Брацкі), Росії (М.Вахтін, Є.Головко, О.Жиронкіна, К.Романова; Т.Курохтіна), Хорватії (Т.Фудерер), США (Л.Біланюк, М.Флаєр), Швеції (Н.Бернсанд) та ін. Проблематика, пов'язана із змішаним типом мовлення на пострадянському просторі (суржик, трасянка), останнім часом активно обговорюється славістами, зокрема на Міжнародному симпозиумі в Ольденбурзькому університеті (Німеччина, червень 2007 р.), на XIV Міжнародному з'їзді славістів (Республіка Македонія, вересень 2008 р.). Дослідження суржиків, здійснене зарубіжними мовознавцями, дозволяють подивитися на цей лінгвістичний феномен ззовні, а отже, відсторонено, неупереджено. Позиція відстороненого спостерігача виявилася однією з передумов для того, щоб отримати цінні результати й дійти неупереджених висновків.

Соціолінгвісти з'ясовують сутність суржиків, встановлюють його статус у співвіднесенні з такими термінами, як просторіччя, іншомовні запозичення, язичіє, діалект (територіальний, соціальний (зокрема, жаргон), макаронічне мовлення, змішана мова, піджин, креольська мова, лінгва франка, інтер-мова, перемикування / змішування кодів, інтерференція тощо [4; 14, с. 41-52; 10, с. 4-11, 47-63; 20, с. 76-128; 12]. Подібний шлях обирають лінгвісти, вивчаючи сутність трасянки (Н. Мечковська, Г. Цихун, І. Лисковець).

Суржик визначається мовознавцями як форма (компонент) українського просторіччя в ситуації диглосної двомовності (О.Тараненко, В.Труба), некодифікована просторозмовна мова (Л.Ставицька), ідіолект / соціолект (О.Тараненко), сума ідіолектів (А.Брацкі, Н.Мечковська), субкод (Т.Кузнєцова, Л.Масенко), змішана мова, змішана субмова (Л.Масенко, О.Селіванова), форма фіксації мов (О.Селіванова), немотивоване перемикування кодів (Є.Головко), український піджин (Н.Дзюбишина-Мельник, О.Чередниченко), напівмовність (Б.Ажнюк, О.Руда, Б.Тарасенко), недопереклад (В.Радчук) тощо.

Протягом останніх десятиліть спостерігається прагнення мовознавців якомога точніше визначити суржик. Першою ґрунтовною спробою подати дефініцію суржиків була праця В.Труба, у якій суржик кваліфікується як форма українського просторіччя в ситуації двомовності [17]. Визначення, подані О.Тараненком [15, с. 665] і Л. Ставицькою [14, с. 77], практично є деталізацією дефініції В.Труба. Основна відмінність полягає в тому, що Л.Ставицька, очевидно, враховуючи думку Л.Масенко щодо неправомірності використання терміна “просторіччя” стосовно українських мовних реалій, використовує термін “просторозмовна мова”, який пояснює в іншій своїй праці: “Уживаємо термін *просторозмовне* у значенні “просторічне”; на нашу думку, він є більш прийнятним для української терміносистеми, ніж калька з рос. просторечие <...> Цей термін означає уживання у простій, невимушеній мові, суворо не регламентованій нормами літературної мови” [13, с. 45]. Оцінюючи дефініції О.Тараненка й Л.Ставицької, Л.Масенко зазначає, що “недоліком обох запропонованих визначень є розмитість, недостатня чіткість формулювань, зокрема відсутність розрізнення явищ інтерференції і конвергенції, що призводить до невинувато широкого трактування суржиків” [10, с. 59].

Сутність суржиків в розумінні Л.Масенко представлено в таких сформульованих нею визначеннях: суржик це “специфічна форма побутування мови в Україні” [10, с. 4], “результат тривалого контакту домінуючої мови загальноімперського поширення з підлеглими та утискуваними українською та білоруською мовами” <про суржик і трасянку – І.Б.> [10, с. 6], українсько-російські мішані форми усного мовлення [10, с. 12], гібридні українсько-російські форми мовлення [10, с. 48], змішана субмова [10, с. 50, с. 62], мовний гібрид [10, с. 52], “мішаний тип мовлення” [10, с. 58], українсько-російський мовний гібрид [10, с. 47], змішане українсько-російське мовлення [10, с. 59], “у свідомості носіїв суржиків відсутнє чітке розрізнення двох мовних систем, що спричиняє хаотичне змішування елементів обох мов (code-mixing)” [10, с. 64]. Варто зазначити, що в англійській соціолінгвістиці розрізняють поняття “code-mixing”, “mixed code” and “mixed language”, до того ж є різні підходи до тлумачення терміна “code-switching” (див., наприклад: [21]). У зв'язку з вищезазначеним виникає проблема термінологічного уточнення, з яким саме мовним феноменом співвідноситься суржик.

ґрунтовною є наукова розвідка О.Тараненка “Українсько-російський суржик: статус, тенденції, оцінки, прогнози”, у якій автор глибоко аналізує питання мовного статусу українсько-російського суржиків з позиції протилежних підходів його трактування: 1) у межах власне української мови: а) явище тільки рівня мовлення (значна кількість ідіолектів у мовленні певних верств населення країни), б) явище мовного рівня (відповідний соціолект української мови, змішане периферійне відгалуження на зразок говірок перехідного типу), в) явище як мовлення (сукупність ідіолектів), так і мови (один із соціолектів); 2) за межами власне української мови: а) проміжне явище між українською і російською мовами (сукупність ідіолектів або ідіом), б) окрема (не українська і не російська) мова [16, с. 14].

На нашу ж думку, заслугове на увагу і визначення Т. Кузнецової, відповідно до якого суржик є “одним із різновидів українського мовлення, своєрідним субкодом, що містить у собі різноманітні елементи: мовні одиниці літературної (розмовно-побутової) української мови, окремі “фрагменти” розмовно-побутової лексики російської мови, позалітературні інтерферентні явища різних типів, а також українські діалектизми” [8, с. 80]. Це визначення відображає багатокomпонентну структуру суржику і дозволяє говорити про нього як про більш складний феномен, ніж мовлення, насичене інтерферентними явищами. Подібну позицію відстоює також Дель Гаудіо Сальваторе, який розглядає суржик як “субмову, яка крім власне суржикізмів може містити діалектизми, питомі українські архаїчні та “просторічні” елементи” [3, с. 92].

Мовознавці виявляють причини, час, умови і джерела формування суржику, його основні риси, окреслюють сфери і функції використання суржику, здійснюють його типологічну класифікацію, виділяють чинники, що впливають на вибір суржику як коду, характеризують суржикові одиниці різних мовних рівнів (Аналіз різноманітних підходів до вивчення суржику, повну бібліографію з проблематики представлено в роботах: [4; 10; 14]). Здійснюється також спроба виявити фактори стійкості суржику, серед яких називаються: 1) здатність до наслідування, що виявляється в пристосуванні мови села до мови міста; 2) властивості людини до соціальної адаптації, у т. ч. й мовної; 3) сімейні мовні традиції; 4) мовна ситуація і мовна політика в Україні [12, с. 8].

Незважаючи на велику кількість наукових праць, присвячених дослідженню суржику, тільки деякі з них базуються на польових матеріалах, на записах “автентичного” суржикового мовлення у різних регіонах, у різних соціокомунікативних ситуаціях, про необхідність яких неодноразово наголошувалося соціолінгвістами (див., наприклад, [10; 14]). Особливої ваги набувають наукові розвідки, які були здійснені із залученням записів суржикового мовлення (Л.Біланюк, А.Брацкі, Дель Гаудіо Сальваторе, Т.Кузнецова, О.Шевчук). Зокрема, дослідникам вдалося схарактеризувати окремі сфери і середовища (за В. Аврориним) функціонування суржику: сім'я (Т.Кузнецова), молодіжне середовище (Л.Біланюк, Т.Кузнецова, О.Шинкаренко), школа (О.Шевчук), лікарня (В.Юкало), художня література (А.Брацкі, Т.Кознарський, Т.Курохтіна, Л.Ставицька), ЗМІ та масова культура (А. Брацкі, Дель Гаудіо Сальваторе, Т.Курохтіна, Н.Нікітіна). Щоправда, суржик не був основним предметом дослідження більшості із зазначених праць.

При вивченні суржику дослідники стикаються з багатьма труднощами. У першу чергу постає проблема розмежування лінгвістичного і соціально-політичного наповнення цього терміна. Більшість авторів намагається дати оцінку суржику як мовному явищу, а не дослідити його сутність. Значна кількість наукових праць зазначеної проблематики має публіцистичний характер: у них здебільшого виявляється суб'єктивне ставлення як наукової спільноти, так і всього соціуму і до явища (суржик “зигнорований офіціозом і зневажений пуристами” [18, с. 16]), і до позначуваного ним терміна. У науковому дискурсі усталилася думка про суржик як негативне мовне явище, як “дивне явище предметного поля сучасної української лінгвістики. З одного боку, ніхто вголос не наважується відкинути саму думку про існування цього феномену, з іншого – це явище розглядається як рудимент “меншоваргості”, який краще або забути, або “викорінити”, навіть не переймаючись думками про його природу” [3, с. 91].

Щодо терміна “суржик” у мовознавстві визначилося дві протилежні тенденції. З одного боку, через оцінку конотацію, що міститься в слові *суржик*, яка суперечить одній з вимог до терміна – бути стилістично нейтральним, неоцінним, – багато хто з мовознавців виступає проти використання цього терміна і пропонує його замінити на “регіональне койне” (В.Демченко), “напівмовність” (Б.Ажнюк, Б.Тарасенко). З іншого боку, в наукових розвідках відбувається своєрідна експансія терміна “суржик”, яким може позначатися не тільки українсько-російське мішане мовлення, а й “словацько-російсько-український” (О.Рибалко), “українсько-англійський” (Б.Ажнюк) суржик (детальніше див.: [10, с. 5-6; 15, с. 665]). Прикметно, що широке розуміння суржику притаманно і для інтернетної мовної свідомості (про це див.: [2]). Подібна інтерпретація характерна для тряснянки, що набуває значення будь-якої мовної суміші, на відміну від *Českoslovenčina (Czechoslovak)* [24].

Однією з основних проблем є відсутність чітких критеріїв визначення суржику, розмежування його від “несуржику”. Адже вироблення таких критеріїв дасть можливість передусім відрізнити суржик від інтерферованого мовлення. На думку дослідників (Л.Масенко, В.Радчук, О.Тараненко, М.Флаєр), суттєвою ознакою суржику має бути кількісний показник російськомовних елементів, що входять до складу суржику. М.Флаєр, спостерігаючи над художніми текстами, де використовується суржик, зазначає, “що пропорція форм, утворених як наслідок російських впливів, і форм українських та властивих обом мовам, є приблизно один до чотирьох, тобто десь 25 відсотків”. На жаль, автор не вказує питому вагу російської мови як складника суржику на матеріалі, представленою в книзі “Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити” за редакцією О.Сербенської (Львів, 1994), який він власне і досліджував [18, с. 16]. О.Шевчук, вивчаючи українське усне мовлення м. Донецька, встановлює коливання кількісного показника вмісту російськомовних лексем в українському мовленні від 36 % до 16 %, що залежить від віку респондента [19].

Білоруські дослідники вже отримали орієнтовні лексичні та граматичні критерії визначення трасянки. Так, Н.Мечковська в результаті аналізу записів спонтанного мовлення чотирьох жінок приблизно одного віку, мешканок сільської місцевості, встановила, що частка лексичних русизмів у трасяночному мовленні коливається від 69 % до 33 % при середньому показникові 46 % [11, с. 91]. За матеріалами Г.Генчель і С.Теш, зібраними на основі записів мовлення однієї сім'ї, що мешкає у м. Барановичі, (усього 29 затранскрибованих діалогів) утворено корпус із 16 000 словоформ, половина з яких кваліфікується як "спільні" словоформи, а друга половина розподіляється так: 28 % становлять російські словоформи, 21 % – білоруські, 1 % – гібридні словоформи [6, с. 88]. Показовим є розподіл морфем різного типу залежно від віку інформантів: частка спільних словоформ залишається приблизно однаковою, а частка білоруських помітно зменшується, а російських відповідно збільшується: бабуся – 43 % і 7 %, мати – 23 % і 25 %, донька – 15 % і 35 %. Як бачимо, останні показники свідчать про значну перевагу російських морфем над білоруськими, що дозволило дослідникам "інтерпретувати трасянку цієї сім'ї як поступовий перехід з білоруської мови на російську" [6, с. 89]. На нашу ж думку, без фонетичного аналізу навряд чи можна стверджувати, що мовлення старшого покоління було білоруським, адже так звані "спільні" морфемі могли вимовлятися і як білоруські, і як російські. Підтвердження цього знаходимо в роботі І.Лисковець, яка зазначає: "Через близькоспорідненість двох мов для російсько-білоруського ПК <перемикання кодів – І.Б.> характерно охоплення фонетичного рівня: маркером ПК у багатьох випадках слугує саме перехід на білоруську вимову. Це пов'язано з певними відмінностями між білоруською і російською мовами, а також високим рівнем володіння мовою, на яку здійснюється перемикання" [9, с. 144].

Російська дослідниця І.Лисковець, зосередивши свою увагу на виділенні типів російсько-білоруського перемикання кодів у мовців м. Мінська, встановила, що найчастіше відбувається включення окремого слова (60,8 %). До цього показника можна додати випадки перемикання кодів на межі між іменем і означенням (6 %), на межі дієслова і об'єктної групи (3 %), між групою підмета і групою присудка (2 %). У решті випадків перемикання кодів здебільшого відбувається на межі двох самостійних речень або частин складнопідрядного речення [9, с. 143-144]. Як бачимо, найчастіше перемикання кодів здійснюється всередині речення, що в англійській соціолінгвістиці отримало назву "code-mixing" [21, с. 442-443].

Процес вивчення суржиків ускладнює також різне походження суржикових форм. У результаті аналізу спонтанного розмовного мовлення сумчан, Т.Кузнецова виявила використання лексичних одиниць на зразок *картошка, радуга, молнія, головою* та багато інших, що зафіксовані в матеріалах діалектологічних словників та в Атласі української мови як такі, що притаманні для мовлення мешканців Полісся, Середньої Наддніпрянщини та суміжних територій. Як вважає дослідниця, в умовах українсько-російського білінгвізму активне функціонування цих лексем (які представлені в основному давньослов'янськими елементами) насамперед підтримується впливом російської мови, яка активізує форми, що є в її мовній системі, внаслідок чого окремі діалектизмів української мови одержують статус "суржикових елементів". Це дало можливість Т.Кузнецовій зробити припущення, що "такі форми в мовленні одного інформанта є діалектизмами, а в мовленні іншого – це результат тиску російської мови, тобто безвідносно до стратифікаційних характеристик мовця їх природа, походження залишаються чітко не вираженими" [8, с. 79-80]. Цієї ж думки дотримуються й інші мовознавці: "та сама лексична одиниця в устах одного мовця може являти собою суржикізм, що походить із сучасної російської мови, а в іншого мовця вона має статус діалектизму" [3, с. 92]. Принагідно зауважимо, що про діалектне походження суржикових одиниць говорив ще О.Горбач, який вважав, що мовну основу суржиків становлять українські говірки, які під впливом російської мови сформувалися в міській суржик, компенсуючи відсутність міського сленгу [23, с. 27]). Такий підхід активно відстоює і Дель Гаудіо Сальваторе, який здійснює спробу продемонструвати діалектну основу суржиків [22].

Ще одним чинником, що гальмує процес дослідження суржиків, є наявність регіональних його різновидів. У зв'язку із цим вважаємо за доцільне вивчати суржик у кожному окремому регіоні, а вже потім порівнювати отримані дані. У такому річці суржик досліджується Л.Біланюк (Київ, Львів, Дніпропетровськ), А.Брацкі (м. Київ, а також різні області України), Дель Гаудіо Сальваторе (Київська область і Полісся), Т.Кузнецовою (Сумщина), Б.Тарасенко (Київщина), О.Шевчук (м. Донецьк).

Сучасні соціолінгвісти остаточно ще не визначилися з основним аспектом вивчення суржиків. Одні мовознавці вважають перспективним дослідження суржиків в аспекті теорії мовних контактів (Л.Масенко, О.Селіванова, Дель Гаудіо Сальваторе). Інші дослідники, погоджуючись із важливістю зазначеної теорії, оскільки "такий підхід дозволяє відмовитися від пошуку одиниць однієї мови, що зазнають трансформації під впливом іншої, і дослідити механізми і специфіку їх формування, а також процес породження мовлення, під час якого мовець довільно обирає елемент певної мови" [7, с. 90], тим не менше вважають, що оскільки суржик є категорією, що первісно не була науковою, тому вона не може "вбудуватися" в будь-яку наукову теорію, "так само як не може "народна класифікація" бути вбудованою в наукову" [7, с. 91].

Новим аспектом для вітчизняної соціолінгвістики є вивчення ставлення до мови (language attitude), що був реалізований для виявлення ставлення до суржиків за допомогою таких методів, як метод “підібраних масок” [1], інтерв’ю [4], опитування учасників фокус-груп [5, с. 321-325], а також методу дискурсивного аналізу [14; 16]. Подібні дослідження здійснюються при вивченні ставлення до трасянки (використовуються методи відкритого інтерв’ю і “підібраних масок”) [9, с. 150-176] і до трасянки та *Českoslovenčina* (залучається метод дискурсивного аналізу) [24].

Серед завдань, які залишаються актуальними й на сьогодні, соціолінгвісти називають: 1) збирання і систематизація значного корпусу суржикового мовлення, оскільки матеріалом більшості досліджень слугують тексти художніх творів, метамовні коментарі в ЗМІ, на інтернет-форумах; 2) отримання статистичних даних з метою визначення функціональної потужності суржиків в комунікативному просторі України загалом і в окремих її регіонах; 3) вироблення єдиних критеріїв розпізнавання суржиків; 4) встановлення ступеня стійкості суржиків, його системності / асистемності; 5) “розрізнення інтерферованого й мішаного мовлення, встановлення критеріїв такого розрізнення, зокрема визначення інтерференційного порогу, за яким починається процес мовної фіксації” [10, с. 10]; 6) розроблення системи методів збирання і вивчення мовного матеріалу.

Отже, реалізація зазначених завдань вивчення суржиків в соціолінгвістичному вимірі, з одного боку, поглибить розуміння суржиків як мовного явища, а з іншого – дозволить розробити низку заходів і рекомендацій, спрямованих на те, щоб усунути чи принаймні мінімізувати його негативний вплив на розвиток сучасної української літературної мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біланюк Л. Картина мовного світогляду / Л.Біланюк // Мовознавство. – 2000. – № 4 – 5. – С. 44-51.
2. Брага І.І. Репрезентація суржиків в інтернет-дискурсі як вияв мовної свідомості / І.І. Брага // Знак – свідомість – знання. Зб. наук. пр. – Горлівка: Вид-во ГДПІМ, 2011. – Вип. 2. – С. 166-173.
3. Бріцин В. Рецензія. Del Gaudio S. On the Nature of Surzyk: a Double Perspective / В.Бріцин, Ю.Саплін, В.Труб // Мовознавство. – 2011. – № 3. – С. 91-92.
4. Вахтин Н. Отчет по результатам исследовательского проекта “Новые языки новых государств: явления на стыке близкородственных языков на постсоветском пространстве”, 2003 / Н.Вахтин, О.Жиронкина, И.Лисковец, Е. Романова // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://old.eu.spb.ru>.
5. Гаудіо дель С., Тарасенко Б. Суржик: актуальні питання та аналіз конкретного прикладу / С. дель Гаудіо, Б.Тарасенко // Мовна політика та мовна ситуація в Україні: Аналіз і рекомендації / За ред. Ю.Бестерс-Дільгер. – 2-ге вид. – К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2010. – С. 316-331.
6. Генчэль Г., Тэш С. Трасянка: у якой ступені яна “русская”, “беларуская” або “агульная”? (На матэрыяле маўленчай практыкі адной сям’і) / Г. Генчэль, С. Тэш // Веснік БДУ. – Серыя 4. – 2007. – № 1. – С. 85-91.
7. Жиронкина О. Лізла баба по лесніце, упала з драбини: Заметки о языковой ситуации на Украине / О.Жиронкина // Отечественные записки. Журнал для медленного чтения. – 2007. – № 1. – С. 284-295.
8. Кузнецова Т.В. Мова білінгвальної сім’ї у функціональному аспекті: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Т.В. Кузнецова. – К., 1999. – 203 с.
9. Лисковец И.В. Русский и белорусский язык в Минске: Проблемы билингвизма и отношения к языку: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01; 10.02.20 / И.В. Лисковец. – СПб., 2006. – 267 с.
10. Масенко Л.Т. Суржик: між мовою і язиком / Л.Масенко. – К.: Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2011. – 135 с.
11. Мячкоўская Н.Б. Трасянка ў кантынууме беларуска-рускіх ідыялектаў: хто і калі размаўляе на трасянцы / Н.Б. Мячкоўская // Веснік БДУ. – Серыя 4. – 2007. – № 1. – С. 91-97.
12. Селіванова О.О. Проблема форм міксації мов у соціолінгвістиці / О.О. Селіванова // Мова і суспільство. – 2011. – Вип. 2. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2011. – С. 33-39.

13. Ставицька Л. Українська мова без табу. Словник нецензурної лексики та її відповідників. Обсценізми, евфемізми, сексуалізми / Л.Ставицька. – К.: Критика, 2008. – 456 с.
14. Ставицька Л., Труб В. Суржик: суміш, мова, комунікація / Л. Ставицька, В. Труб // Українсько-російська двомовність. Лінгвосоціокультурні аспекти: [зб. наук. пр.] – К.: Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2007. – С. 32-120.
15. Тараненко О.О. Суржик / О.О.Тараненко // Українська мова: Енциклопедія / В.М. Русанівський, О.О. Тараненко (співголови), М.П. Зяблюк та ін. – К.: Укр. енцикл. ім. М.П. Бажана, 2004. – С. 665-668.
16. Тараненко О.О. Українсько-російський суржик: статус, тенденції, оцінки, прогнози / О.О. Тараненко // Мовознавство. – 2008. – № 1. – С. 14-30.
17. Труб В.М. Явище “суржику” як форма просторіччя в ситуації двомовності / В.М. Труб // Мовознавство. – 2000. – № 1. – С. 46-59.
18. Флаер М. Суржик: правила утворення безладу / М.Флаер // Критика. – 2000. – Число 6 (32). – С. 16-17.
19. Шевчук О. Українське усне мовлення м. Донецька: від суржику до літературної мови / О. Шевчук // Наукові записки НаУКМА. Том 111. Філологічні науки. – К.: Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2010. – С. 61-66.
20. Bracki A. Surżyk. Historia i Terazniejszosc / A. Bracki. – Gdansk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdanskiego, 2009 – 273 s.
21. Concise Encyclopedia of Sociolinguistics / Ed. by R. Mesthrie; cons. ed. R.E. Asher. – Oxford: Elsevier, 2001. – 1031 p.
22. Del Gaudio S. On the Nature of Surżyk: a Double Perspective / S. Del Gaudio. – Munchen; Berlin; Wien: Wiener Slawistischer Almanach (Sonderband 75), 2010. – 328 p.
23. Horbatsch O. Das ukrainisch-russische Sprachgemisch (‘surżyk’) und seine stilistische Funktion im Werk von Volodymyr Vynnyčenko und Oleksander Kornijčuk / O.Horbatsch // Горбач О. Зібрані статті (ксерокопії). – 1992. – С. 25-41.
24. Nabělkova M., Sloboda M. Comparing ‘Trasjanka’ and ‘Českoslovenčina’(Czechoslovak) as Discursive Categories: History and Current Usage / M. Nabělkova, M. Sloboda [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sloboda.cz/marian/publikace/nabelkova-sloboda_draft.pdf.
25. Spanglish / Ed. by I. Stavans. – Westport, Connecticut; London, 2008. – 144 p.

УДК811.161.2'373.74'42

ПОНЯТТЯ “КРИЛАТИЙ ВИСЛІВ” ТА ЙОГО МЕТАМОВНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ

Брацун О.І., ст.викладач

Запорізький національний технічний університет

У статті розглянуто сучасний стан теоретичного розроблення проблеми метамовної інтерпретації поняття “крилатий вислів”. Сформульовано лінгвістичні вимоги до метамови як одного з визначальних чинників організації теоретичного апарату для крилатих висловів.

Ключові слова: метамовна інтерпретація, метамова, крилаті вислови, лінгвістика.

Брацун О.И. ПОНЯТИЕ “КРЫЛАТОЕ ВЫРАЖЕНИЕ” И ЕГО МЕТАЯЗЫКОВАЯ ИНТЕРПРЕТАЦИЯ. Запорожский национальный университет, Украина.

В статье рассматривается современное состояние теоретической разработки проблемы метаязыковой интерпретации понятия “крылатое выражение”. Сформулированы лингвистические требования к метаязыку как одному из определяющих факторов организации теоретического аппарата для крылатых выражений.